

Az állam pusztulása

Egy valamiben mindenki egyetért: a világ privatizálása nagymértékben korlátozza az egyes államok döntéshozó képességét. A kormányok – és még inkább a parlamentek – teljes mértékben alárendelteké válnak. A választások többnyire értelmüket veszítik. A közintézmények beavatkozó és szabályozó hatalma megszűnik. Határok csakis a világ szegényei előtt tornyosulnak: a piacgazdaság transznacionális természetű.

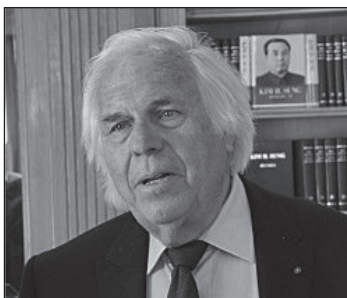
Az állam immár eszköztelen a munkanélküliséggel szemben; nem tud növekedést biztosító gazdaságpolitikát bevezetni, meg van fosztva adóbevételeitől, sőt, már a társadalombiztosítási rendszereket sem képes kielégítően működtetni. Ezért a lakosság többsége többé nem hisz az államban, amely elvesztette legitimitását: „nem léptek új funkciók e veszteségek pótlására” – emeli ki Habermas.

Az állam immár nem képes fenntartani – hogy Kantot idézzük– „a tisztátalan szándékok közösségét”; a társadalmat romboló egyéni ösztönöket és perverziókat már nem ellensúlyozza a közérdek etikája és a társadalmi szolidaritás. Az állampolgárok szemében az állam értéke a zéróhoz közelít.¹ Az emberek félnek a létbizonytalanságtól és az erőszakos cselekményektől, például a terroristatámadásoktól – vagyis többé már nem szabadok. Csak a pénzpiacok „szőrfölnek” a vérszegény, bomló társadalmi-politikai rendszer felszínén.

Az állam pusztulása, legalábbis részben, bomlásra ítéli a civil társadalmat is (ellentmondva mindazoknak, akik minden reményüket pont a civil társadalom létébe fektették). Mindez a finánc kapitalizmus logikájából következik; a folyamat viszonylag lassú és lényegét tekintve összetett, hiszen valamilyen mértékben mindannyiunk tevékenységének következménye, még ha a legfontosabb szereplők természetesen az óriás pénzintézetek is.

Sok állampolgár elfogadja, hogy újfent pusztá alattvalóvá váljon, s azt reméli, hogy engedelmessége biztosítja majd számára a szolgálat biztonságát. A reformista szakszervezetek diskurzusa és gyakorlata is erre ösztönöz. Az emancipáció és a döntésekben való részvétel helyét, mintegy „menedékként”, a lemondás és a passzivitás foglalta el. A nyugati állam pusztulása „természetesnek” látszó folyamatként megy végbe, s így a lehető legkevesebb társadalmi és politikai reakciót vagy ellenállást váltja ki. A bomló államnak azért, hogy még fennmaradjon,

ellenségképre van szüksége, amivel szemben „biztonságot” nyújt, mint ezt úton-útfélen kérkedve hirdeti is. A politika mind inkább összezsugorodik, és a közbiztonság területeire, a felderítésre és a rendőri elnyomásra startol rá. Az iszlám terrorizmus, amely a szegények és a kicsit kevésbé szegények közötti réges-régi ellentétet alakítja át vallási konfliktussá – mellesleg amikor a vallás közvetlenül politikai témákhoz szól hozzá, akkor szinte delíriumos félrebeszéléssé válik – egy ideig lehetővé teszi még ennek a gyengülő Államnak, hogy igazolja létét: „szent szövetségre” szólítja fel a bal- és jobboldalt. Ez a „háborúk” korának igazán „hagyományos” stratégiája!

Robert Charvin

A lapot az oligarchák osztják: azt állítják magukról, hogy „apolitikusak”, s hogy csupán értelmezik az emberiség társadalmi és gazdasági jövőjét igazgató „törvényeket”. Maradiságuk a racionalitás és az ideológiamentesség képében tetszeleg (persze, csak a többiek ideológiáját vetik el). Nem származnak se Északról, se Délről, sőt, egyetlen filozófiai irányzathoz sem tartoznak: létük egyedüli célja a hatalom és a gazdság. „Etikájuk” az uralkodás – bármilyen eszközt felhasználva. Ezt tanulják gyerekeik is az „elit” iskolákban, vagy az ibizai és a St Barth-i orgiákon, mielőtt maguk is kézbe veszik a magánnagyhatalom gyeplőjét, amit majd ők örökölnek. Vannak azonban világon a globalizációval szembeszálló államok is. Termelési módjuk, politikai rendszerük, fejlettségi szintjük különböző, de közös bennük az, ami a nagyragadozók, vagyis az óriás magáncégek és az őket segítő nagyhatalmak, legfőképp az USA szemében halálos vétek: ezek az országok az „elmaradt haszon” terrénúmai, mivel e térségekben a magántőke nem képes kisajtolni az elvárt nyereséget.

A világ ellenálló államait gyakran a „Gonosz Birodalmának” „lator államoknak” nevezik, és szigorúan büntetik. Eszközeik: szisztematikus lejáratás a médiában, embargó, különféle, a belső politikai egyensúlyt bomlasztó beavatkozások, mint például az ellenzék támogatása vagy a vezetők megvásárlása. Ha pedig ez nem elégséges, akkor marad a fegyveres beavatkozás: a chilei fegyveres erők az USA „biztatására” számolták fel Salvador Allende szocialista hatalmát, a nyugati hadseregek és a NATO – Izrael² és Törökország előzékeny együttműködésével – semmisítette meg a „megbízhatatlan” arab államokat (Irakot, Líbiát, Szíriát stb.). A „megbízhatatlan” államok elpusztítását nem követi újjáépítés: a káosz – szándékosan vagy merő közömbösségből – tartóssá válik. Szervezett állam nélkül kiéleződnek a törésvonalak a lakosságon belül, s vallási köntöst öltenek, amit a nyugati magánhatalmak a maguk

javára hasznosítanak. Például a líbiai olajat nagyon olcsón (hordónként alig 10 \$-ért) adják el egyes lázadó csoportok – történetesen az olasz és amerikai, óriás kőolaj-magáncégeknek –, és ezzel saját nemzetgazdaságukat fosztják meg a létszükségletet jelentő bevételtől.³

A „demokrácia” eljövételére és a gyors fejlődésre vonatkozó nyugati ígéreteket nem teljesítik: a líbiai vagy iraki típusú káosz nagyon is megtérül – hasonlóan a Csád-, Gabon- vagy Elefántcsontpart-féle szolgáshoz⁴!

Ma a nemzetközi közösség a nagyhatalmaktól – amelyekben az ország politikai irányvonalát a legerősebb magángazdasági erők határozzák meg –, a szatellit államokból és egyre inkább (a Közel-Keleten és Afrikában) a káosz uralta területekből áll. Néhány állam azért még túlél és ellenáll az elvadult globalizációnak (amelyet egypár oligarcha és a cégeik, valamint állami támogatóik közül verbuválódott segítők kényszerítenek ki). Az államnak, amely szeretné megőrizni szuverenitását (ami egyébként teljesen megfelel az ENSZ Alapokmányában lefektetett elveknek, amelyek felülvizsgálatát egyelőre még senki sem merte kezdeményezni), csupán két lehetősége van a nyugati magán- és közhatalmak romboló akaratával szemben (Kínát kivéve, amely óriáshatalom lévén, szabad és sérthetetlen).

Az első lehetőség a fegyverletétel, a *kapituláció*. A kialakult zűrzavaros nemzetközi helyzetet rövid távon ez befolyásolja a legkevésbé, és főleg a déli államokban, a Szovjetunió eltűnése óta, ez a leggyakoribb megoldás. „Igazodás” a nyugati mintához: a piacok megnyitása, privatizáció, adósságtörlesztés – függetlenül az adósság jellegétől –, politikai látszatpluralizmus stb.

Az efféle alávetettség korántsem biztos, hogy népszerűtlen. A helyi tőkések érzik, hogy kiváltságukat megtarthatják. A politikusokok hasonló cipőben járnak, hiszen sikeresen elkerülik a felelősségvállalást saját állampolgáraik előtt, s ehelyett kizárólag a világ urai (a multinacionális vállalatok és a nagyhatalmak) előtt kell helytállniuk. A kormány nem ütközik komoly nehézségekbe: az alávetettség, bár megalázó, jár némi hozadékkal. Biztosítja a stabilitást és nem megy szembe a szuverenitás látszatával. Amikor a „néphez” szól, akkor hibáztathatja a „külföldet”! A fiatalok egy része, még a legszegényebbek közül valók is, „nyugati” mintájú fogyasztásról álmodik, el van bűvölve a média által szüntelenül kirakatként mutogatott és megjátszott *american way of life*-től. A lakosság egyes rétegei hisznek a gazdasági és a szociális csodákban, s ehhez úgy vélik, elég, ha országuk beilleszkedik a világpiacba, és a nagyhatalmak, vagyis elsősorban az USA nyomába lép. És végül, a széles körben elterjedt „helyi korrupció” lehetőséget nyújt az egyéni kitérésre a tömegnyomorból.

A második megoldás az *ellenállás*. Ez csak néhány országra jellemző, ezek termelési módja, politikai rendszere és kultúrája, valamint fejlettségi szintje egymástól nagyon különbözhet.

Az ellenállás támaszkodhat a nacionalizmusra, a szocializmus valamely formájára, ilyen vagy olyan vallásra stb., vagyis egy olyan ideológiára, amely megteremti a szükséges társadalmi egységet a nagyhatalmakkal szembeni ellenálláshoz. De a konfrontáció közben tartása rendkívül összetett feladat. A vezetőktől egyszerre követel meg radikális stratégiát (amely elkerülhetetlenül kiváltja a belső ellenállás megszületését), a nemzetközi porondon pedig kellően rugalmas taktika bevetését, hogy kikerüljék mindazokat az akadályokat, amelyeket a nagy magánérdekek állítanak eléjük⁵. A nagy többség részére ígért társadalmi emancipáció – ami gyakran jellemző ezekre az országokra – szembemegy az egyenlőtlen erőviszonyokból adódó valósággal. Az ellenállásért tehát, főleg a kisebb államok, nagyon nagy árat fizetnek. Még az orosz államot is állandóan támadják és szankciókkal sújtják, pont úgy, mint a szovjet időkben!⁶

A kommunikációs csatornák általános felügyelete és a „célzott” megfigyelések, amelyet az amerikai titkosszolgálatok alakítottak ki, teljesen „átláthatóvá” tettek mindenkit, akit a Nyugat ellenségének akarnak beskatulyázni. Az ellenzékieknek nyújtott anyagi támogatás lehetővé teszi egy sor destabilizáló akció elindítását: azok a nem kormányzati szervezetek (NGO-k), amelyeket nyugati alapokból finanszíroznak, és az „emberi jogok védelmére” hivatkozva lépnek fel, ténylegesen olyanok, mint a külföldről finanszírozott ellenzéki pártok. Belföldi tevékenységüket a nemzetközi média bőségesen ismerteti, hogy megnyerjék a közvélemény támogatását. Hasonló külső nyomást gyakorolnak az érintett országok ingatagabb személyiségeire is: a nyugati hatalmak képesek megvásárolni – és e téren egyáltalán nem fogják vissza magukat! – az államapparátus számukra hasznos tagjait!

Emiatt az olyan állam, amelyik nem áll be a sorba, kénytelen ostromlott várként viselkedni, ami természetesen felerősíti az őt támadó kritikát. Mert tény, hogy a pluralizmus és a szabadság elősegíti a gazdag nagyhatalmak beavatkozását – és azok gátlástalanul élnek is a lehetőséggel. A liberális demokrácia megkönnyíti számukra a globalizációellenes ideológiák és politikák „lefeegyverzését”.⁷ A radikális gazdasági reformokra, mint például az államosításokra (amelyek pedig csak egy-egy állomásai annak a nemzetközi joggal amúgy teljesen összhangban álló folyamatnak, amely szerint minden ország szabadon megválaszthatja társadalmi-gazdasági rendszerét, s így szabad nem kapitalista termelési módot is választani) a legkülönbébb szankciókkal válaszolnak, nevezetesen pénzügyi szankciókkal, s olyan embargóval, amely akadályozza a társadalmi változást. E jogellenes megtorlások megfojtják a nemzetgazdaságot és megnehezítik az állampolgárok életét,⁸ ami újfent az állammal szembeni társadalmi elégedetlenséghez vezet! A nagyhatalmak az ellenállás vezetőit tehát alkalmatlanoknak, gazdasági analfabétáknak kiáltják ki, és – ami a méltánytalanság netovábbja! – még „totalitarizmussal” is megvádolják őket, noha min-

denekelőtt ők maguk felelősek a kialakult helyzetért! Mófőlett furcsa, mégis sok haladó nyugati gondolkodó is élesen elítéli az ellenálló államokat, és így ők is a domináns magánérdekek szolgálatában álló „ál-szent” megfigyelők kritikáihoz csatlakoznak. E „nyugatis” okos tojások számára, akik között az első helyen találjuk a szociáldemokrata befolyás alá tartozókat, a konfrontálódó államok nem felelnek meg azoknak az elvont elvárásoknak, amelyeket kényelmes irodáikban gondoltak ki. Úgy tűnik, csak az olyan állammal szolidárisak, amely minden erényt kifejlesztett, bajnoka minden szabadságjognak, nem ismeri a korrupciót, és megoldott minden válságot. De ilyen állam, természetesen, nem létezik. A nyugati értelmiség tehát minden lelkiismeret-furdalás nélkül híve maradhat annak a rendszernek, amelyből jól megéli!⁹ Igaz, hogy a nemzeti szuverenitás ma nem divatos. A nacionalizmus se, bár a nagyhatalmak által fenyegetett országokban – így például az iszlám lerohanás és az amerikai imperializmus által fenyegetett arab világban – manapság a haladó nézetekkel kezdik azonosítani. Pedig a nacionalizmus és a szocializmus (keveredve a helyi civilizáció hagyományaival) együtt tette lehetővé, hogy Kuba és Észak-Korea fennmaradjanak a több mint félévszázados blokád ellenére! Az orosz patriotizmus felelése meghatározó szerepet játszik az orosz hatalom újjáépítésében is.

A haladó nyugatiak körében jobban szeretik, amikor Salvador Allende hősi halált hal, és felszámolják a chilei szocializmus kísérletét, sőt, hetven év palesztin vereségeit: a veszteseknek ugyanis jobb a sajtójuk, hisz nem lehet túl sok hatalmi visszaélést hányni a szemükre.

Ez az álromantizmus főleg azt fejezi ki, hogy Nyugaton, még azok körében is, akik eljutottak a radikalizmusig, a mély ellenmondások semlegesítik és túl „drágának” ítélik a radikalizmust. Megvan ugyan a forradalmi elszántság, de csak azzal a feltétellel, hogy ne legyen forradalom; szeretnék a szocializmus egy bizonyos formáját, de csak azzal a feltétellel, hogy nem kérdőjeleződik meg a kapitalista termelési mód; elutasítják a zsarnokságot, de nem teremtik meg a feltételeket a lerombolására; szolidárisak az elnyomottakkal, de közömbösek a nincstelenekkel! Ez az értelmiség az álmodern baloldal, és messze áll a tisztánlátó Léon Bloy konzervatív katolicizmusától, aki ezt írja: „A gazdag egy kérelhetetlen durva alak, akit kénytelenek vagyunk megállítani – kaszával vagy egy sorozatlövésessel a hasába.”¹⁰ Az európai „szocialista” pártok egytől egyig kómába estek, de szellemük még mindig tovább fertőzi a világ gondolkodását. Az egyén felmagasztalása elszakadt a valóságtól: az egyén ma atomizálódott, elszigetelt, külső kényszerek – melyeket nem is mindig tudatosít – által meghatározott, mivel a mindent átható, megfoghatatlan piaci viszonyok uralkodnak rajta. Ez már nem az az egyén, amelyet a – gyakran megtagadott – Felvilágosodás és a Francia Forradalom elképzelt.

Mivel a pénzügyi kapitalizmus uralkodik, azok, akik elvetik az ellenálló államokat, és elfogadják saját államuk lebontását, a valóságban

semmi mást nem akarnak, csak azt, hogy nekik személy szerint megmaradjon a kényelmes status quójuk. Támogatói az általános fásultságnak, mert megtagadják – az állítólag általuk követett – „humanista” célok megvalósításhoz szükséges eszközöket.

Meg kell-e várnunk, hogy megváltozzon az Ember, ahhoz hogy megpróbáljunk egy új és más világot felépíteni? Az emberi jogok kivirágoznak-e majd maguktól a súlyosan elmaradott társadalmakban? Milyen „civil társadalom”, a nem-kormányzati szervezetek milyen hadserege lehetne képes egy új „Nürnbergi Bíróság” elé citálni a pénzügyi kapitalizmust?

Az élet megváltoztatása nem diadalmenet. Kizárólag fájdalmas és nehéz történelmi folyamat lehet, hibák sorozatával, ellenmondásokkal, sőt, bűnökkel terhelt. A népek vére és verejtéke lendíti előre a történelmet. A különböző országok nagyon gazdag folyamatban, sokarcú politikai harcban, más és más módszereket, sosem látott államszervezeteket alakítanak ki. De a „horizontalitás” iránti vágy, amit bizonyos értelemben a Szociális Világ Fórumok vagy szerényebb mértékben a Nuit Debout mozgalom fejezett ki, nem zárja ki sem a pártok szervezési képességét, sem az államhatalom „vertikalitását”.

Az állam, amely természetesen nem örökkévaló, még nem merítette ki történelmi szerepét. A nemzetközi kaosz közepette és a belső erők védelmében megmaradt életfontosságú fegyvernek a pénzügyi kapitalizmussal szemben. Ki kell vegye részét a nemzetközi osztályharcból a világ mai urai ellen!

Jegyzetek

- ¹ Lásd Jean Ziegler: *Les nouveaux maîtres du monde et ceux qui leur résistent*. Paris, Fayard. 2002.
- ² Az izraeli kórházakban ápolják például azokat a szír sebesülteket, akik a damaszkuszi rendszerellenes fegyveres csoportokhoz tartoznak!
- ³ Az amerikai, francia és olasz Különleges Alakulatok beavatkozási politikája Líbiában elsősorban a nagy nyugati olajvállalatok érdekeit szolgálja.
- ⁴ A francia kormány nagyon is odafigyel a „legális” szempontokra... formálisan, például mindig elvárják az adott országtól, hogy rendezzenek választásokat, amelyek legitimálják a kialakult helyzetet, függetlenül attól, hogy milyen valós körülmények között zajlanak ezek a választások. Csak az a lényeg, hogy az eredménnyel elégedett legyen a francia kormány (így például nem ez történt Elefántcsontparton, amikor újraválasztották Laurent Gbagbót, akit ezért erőszakkal kellett eltávolítani!).
- ⁵ Azok az államok, amelyeket a Nyugat megpróbál elszigetelni, időnként kénytelenek természetellenes kiegyezéseket kötni (lásd az orosz–török közeledést 2016-ban).
- ⁶ Lásd: Robert Charvin: *Faut-il détester la Russie? Vers une nouvelle guerre froide?* Bruxelles, Edition Investig'action, 2016.
- ⁷ Egyes Déli országokban, amelyek nem hajlandók alávetni magukat az USA

vezényletének, mint például Nicaragua, a média a helyi tőkések kezében van, akiket viszont az USA támogat. Daniel Ortega, a nicaraguai ellenzék vezetője szerint a helyi média „az USA nagykövete”!

⁸ Észak-Korea, korszakonként különböző okokra hivatkozó, majdnem teljes embargó alatt él már közel hetven éve. Ezt a megfojtási kísérletet egy, az ország által az embargó következményeként követett politikát szisztematikusan lejárató kampány kíséri.

⁹ Úgy tűnik, hogy 2016-ban ez a „szabadság védelmének előőrse” típusú értelmiség a Jean-Paul Sartre által a *Piszkos kezekben* felvetett problémát feszegetik, amely pedig még 1948-ban jelent meg. Sartre főhőse, Hoederer, kész megfizetni a forradalom szükséges „árát”, míg Hugo „tisztá kézzel” akar élni, ezért erre nem kész, neki viszont egyáltalán nincs keze...

¹⁰ Léon Bloy: *Le sang des pauvres*. Paris, Arlea. 1995

(Fordította: Morva Judit)

Eredeti megjelenés: InvestigAction, 2016. augusztus 23. <http://www.investigaction.net/letat-devaste/>